

Ko sonce postane ledeno

Intervju z Marjanom Manfredo – Marjonom

Pogovarjala se je Katja Podergajs

Ko v jutranjem mraku otrpli prsti tipajo za mrzlimi oprimki, je prvi sončni žarek, ki pokuka izza vrhov, pravi blagoslov. Telo željno srka njegovo toploto in še tako grozljiva stena postane prijaznejša.

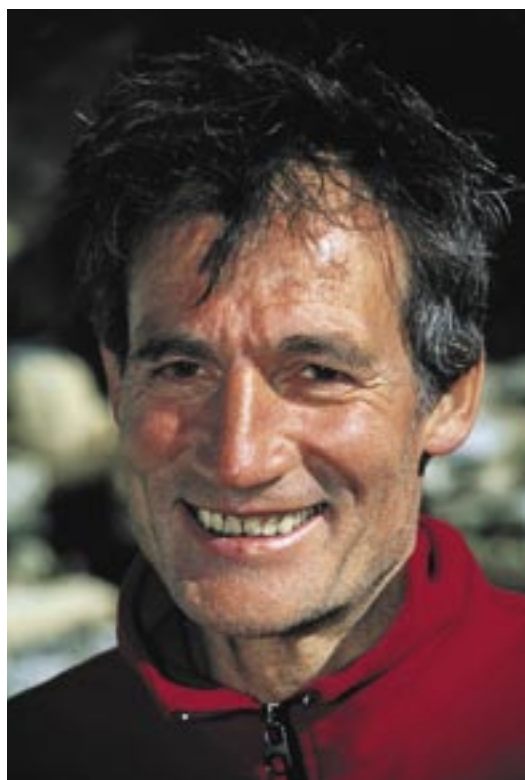
A tudi sonce ni vedno toplo. Na višini 8000 metrov, v snegu in nečloveško mrzlem vetru, ostane le še bleščeča kroglja, ki slepi pogled. Ledeno sonce, mu pravi Marjon. Marijan Manfredo, znan pod tem vzdevkom, je eden izmed veljakov slovenskega alpinizma, zapisal pa se je tudi v zgodovino svetovnega. S svojim vzponom na osemtisočak Makalu leta 1975 je bil namreč prvi človek, ki se je povzpel na tako visok vrh brez uporabe dodatnega kisika. V njegovi alpinistični karieri pa se je nabrala še kopica drugih dosežkov, največ v Alpah, Himalaji in Andih. Iz vseh so ga varno pripeljali vztrajnost, zaupanje vase in zdrava mera poguma.

Začniva kar z najaktualnejšo temo. Minulo jesen si se vžpel na Ama Dablam v okviru jubilejne odprave Makalu – 30 let. Na kaj si pomislil, ko se je prvič začelo govoriti o odpravi? Si bil kaj v dvomih ali si bil takoj pripravljen sodelovati?

Ne, nič nisem bil v dvomih, ker sem takrat ravno končal z Daulagirijem. Leta 2004 je bilo to. Kmalu po Daulagiriju so me povabili na Ama Dablam in nisem videl nobenih ovir za udeležbo. Službe nisem več imel, ker sem se ravno upokojil, Himalajo sem pa tudi že na novo spoznal, ker sem prišel z Daulagirija. In sem bil takoj za.

Kako pa so po toliko letih potekale priprave? Je bilo kaj drugače?

Res je, ampak spet je tu Daulagiri. Začelo se je pravzaprav z njim in ne z Ama Dablamom, kar je bil splet okoliščin. V hribih sem tako stalno plezal, vendar sem odprave pustil že pred 25 leti. Potem sem pa s Štremfljema leta 2004 plezal v Matterhornu in je nekdo pred-

☞ Tone Škarja

lagal, malo za šalo malo zares, da gremo še v Himalajo. Kmalu zatem je šel Andrej v Nepal na proslavo za Everest, in ko je prišel nazaj, me je poklical, naj dam podatke, ker nas je prijavil za Daulagiri. Bil sem kar malo šokiran, ampak sem mu dal podatke, potem sem si pa rekel, če misliš resno, se začni pripravljati. In sem se res pripravljaval tako kot do takrat za nobeno odpravo. Dosledno in strokovno. Tekal sem, plezal, pazil na prehrano, vse, kar se je dalo. Vedel sem, da sem bistveno starejši in bistveno manj sposoben, mraz in višina sta pa še zmeraj in lahko bi še bolj nastradal, kakor sem že pred leti, pa že takrat sem veliko. Potem se je pokazalo, da so razmere res še zmeraj enake, vendar je velika prednost

v materialih. Ti so se medtem zelo spremenili in so nekako izravnali razliko v letih. Na Daulagiriju sem imel tako res dober občutek in je šlo povsem brez težav. In ko je po vrnitvi prišlo povabilo za Ama Dablam, sem takoj spet začel s treningom oziroma ga sploh nisem kaj dosti prekinil. Me je pa skrbela tista šestica – ocena za najlažji pristop. Zdelo se mi je nemogoče, ker tolikšne težavnosti nikoli nismo plezali! Kakšno štirico smo že zlezli v Makaluju, pa v Lotseju, v Everestu, ampak šestice nikoli. No, potem sem ugotovil, da smo približno takšne in tudi težje detajle tudi mi že plezali, najtežja mesta pa so bila tako že opremljena s fiksnimi vrvmi. Pripravljal sem se pa vseeno intenzivno, fizično in psihično. Veliko sem bil v hribih, nekaj sem vodil, nekaj sam plezal in na koncu res nisem imel težav.

Ko sem v Katmanduju opazoval zdajšnjo generacijo plezalcev, mi je spomin odtaval daleč nazaj in v njih sem spet videl tisti del sebe, ki ga zdaj ni več v meni. Vem, sedaj so oni tisti, ki postavljajo meje prihodnjim generacijam.

Kako pa si po vseh teh letih spet doživljal Himalajo?

Ko sem poslušal o Himalaji, videl, kaj vse dosega in kako, sem se vseskozi spraševal, kako bi sam spet deloval tam v teh razmerah, ali je kaj drugače. Pa moram reči, da nisem občutil bistvene razlike. Vse gre z enakim ritmom, enaki občutki so, tudi med ljudmi se dogajajo iste stvari. So pa precejšnje spremembe pri dostopu. Tam je razvoj prišel zelo daleč, sploh pri treking poteh. Kjer je veliko trekingašev, je tudi več »lodgev« (zavetišč), elektrika in voda sta, trgovine in šole itn. Včasih tega ni bilo. Zdaj pa lahko greš na treking z enim nahrbtnikom, vetrovko in denarnico in ne potrebuješ čisto ničesar drugega, niti spalne vreče ne.

Po vzponih na Daulagiri in Ama Dablam se je izkazalo, da si še vedno v odlični formi. Te je morda zamikalo, da bi se še kdaj vrnil v Himalajo ali celo spet poskusil odpisati svoj stari dolg – Everest?

(smeh) Ja, seveda, ta Everest mi dostikrat hodi po glavi, ampak ... No, če bi se pokazala

kakšna dobra priložnost, potem bi mogoče res šel, prav intenzivno se pa ne ukvarjam s tem. Mislim, da sem svoje že dal skozi. Čeprav je res, da je Everest v zadnjem času zaradi množice komercialnih odprav postal eden od najlažje osvojljivih osemtisočakov. Vse je napeljšano in tudi s kisikom se hodi. Včasih je bila Himalaja tako ekstremna zato, ker je bila odprava tam mesec ali dva praktično odrezana od sveta. Čisto prvi osvajači so že do tja hodili mesece in iskali poti, popolnoma odrezani. In kar koli se je zgodilo, navadno vnetje morda, je že lahko pomenilo konec. Danes pa imajo komercialne odprave bolnišnice s kirurgi in vsem, kar potrebuješ, že do baznega tabora. Če imaš težave pri vzponu, te potegnejo najmanj iz Zahodne globeli in tistega psihičnega bremena odrezanosti ni več. Res je, da na vrhu ne moreš pomagati drug drugemu, ampak ta občutek samote kljub vsemu odpade. Zakaj je težko biti solist? Ker si sam! Ker veš, samo malo narobe bom stopil in si zvil gleženj, pa ...

Vrniva se še malo k tvojim nedavnim uspehom. S kolegi ste bili najbrž med najstarejšimi, ki so osvojili te vrhove. Kaj zate pomeni, biti prvi v nečem, glede na to, da si bil tudi na Makaluju prvi, ki je prišel na tako visok vrh brez dodatnega kisika?

Vsi smo malo nečimrni. Z Daulagirijem sem postal menda najstarejši Slovenec z osemtisočakom, ampak ni preverjeno. Seveda je fino. Fino je preplezati prvenstveno smer, fino je splezati prvi na kakšen vrh. Enostavno fino se ti zdi. To je ta naša človeška nečimrnost, ki jo nosimo s sabo več ali manj vsi.

Si se takrat na vrhu Makaluja sploh zavedal, kaj si dosegel?

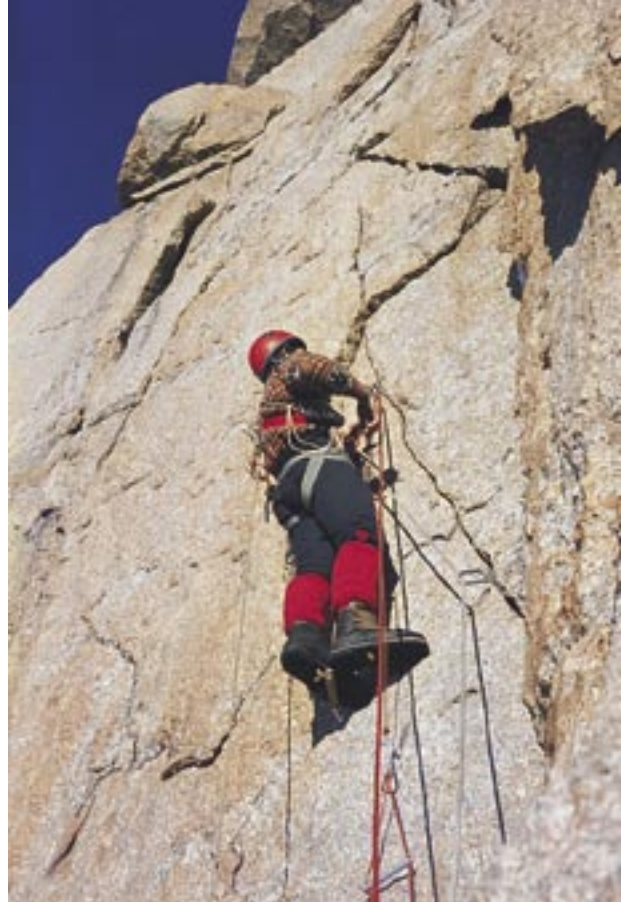
Ne, na vrhu nič. Takrat je bilo vse pretežko. Nisem se niti zares zavedal, da sem prišel gor. Kaj šele, da sem prišel gor brez kisika in da je bila to res težka prvenstvena smer. Le vesel sem bil, da ni treba več gor, da bo šlo samo še dol.

V hribih si se kar nekajkrat znašel na robu med življenjem in smrtjo. Si kdaj razmišljal, kako so ti te izkušnje spremenile pogled na življenje in alpinizem?

Uh, velikokrat! Zamislil sem se vedno tisti trenutek, ko se je to zgodilo. In to zelo. Ampak nikoli nisem šel zavestno v to. Nikoli

si nisem rekel, zdaj grem pa toliko do meje, da bom tvegaj. Kar sem počel, sem vedno poskusil početi kar se da varno in vedno je bil splet okoliščin, ki me je pripeljal na rob. Poudarjam, nikoli zavestno. Saj tako je več ali manj pri vseh. Nihče, ki se ukvarja s tem, ne gre zato, da se bo dvigal čez razumno mejo. Ampak ta stvar je že sama po sebi toliko na meji, da ni treba veliko, da se zalomi in si čez.

Čedalje bolj prihajam do spoznanja, da so vse meje oziroma vse nevarnosti v meni. Zame ni več objektivnih in subjektivnih nevarnosti. Nevarnost je samo v meni. Ko grem proti vrhu, moram sam oceniti zadnjo strmino, ali je nevarna za plaz, nevarna za kložo, nenevarna. In če je nevarna, se spet sam odločim, ali bom tvegaj oziroma kakšne možnosti imam. Torej me plaz tam zgoraj ne more presenetiti. Če grem pod serakom, ga vidim in vem, da je možnost, da bo padel. In spet je samo od mene odvisno, ali bom tvegaj ali pa si rečem, to se mi zdi prenevarno in se obrnem. Nihče ne more reči, da ga je serak presenetil. On sam je sebe presenetil, ker ni dobro ocenil položaja oziroma je sprejel preveliko mero tveganja. Saj se je tudi name že podiral serak. Na Kangbačenu smo šli Dovžanov Janez, Cedilnik in jaz po ledeniku. Gledali smo gor, ker se je krasno videlo, kako so plezali od dvojke naprej. In naenkrat sem zagledal, kako se je odlomila ogromna hiša. In še fino se mi je zdelo (smeh), kako se to brez zvoka odvija, ker zvok še ni prišel do nas. Nato pa me preblisne, da je to serak, ki leti naravnost nad nas. Zavpil sem, laufajmo! Poskušali smo, ampak na takšni višini ne moreš teči in še udiralo se je. Tekli smo kakšnih petdeset metrov, potem pa ostali brez sape in nismo zmogli niti koraka več. Puh je že prihajal do nas, zato smo počepnili in rokavico v usta. Potem pa samo čakaš, čakaš, kdaj te bo povozilo. In ko je le že malo dolgo trajalo, smo počasi dvignili glave. Vse se je že posedalo in dvajset metrov od nas so ležali ogromni ledeni balvani. Če bi tekli še petdeset metrov, bi popolnoma ušli. Tudi čas smo še imeli, če bi le lahko tekli. Ampak je bilo na šest tisoč in pol in ni šlo. Kakor koli, ne moremo reči, da je bila objektivna nevarnost. Ne. Serak je tam in serak se odlomi. Opolnoči, popoldne, dopoldne, kadar koli, ko pride tisti njegov čas. Ti, ki greš spodaj, imaš srečo ali pa ne, nič drugega. Ni te pa presenetil.

Centralni Frenay

Mitja Košir

V zadnjem času se v gorah dogaja precej nesreč. Ljudje ne poznajo tako dobro nevarnosti, ne znajo se ustrezno pripraviti, ne upoštevajo naravnih razmer ... Se ti zdi, da bi se dalo na tem področju kaj narediti? Kako bi ljudi še lahko ozavestili, da se morajo pravilno pripraviti, če hočejo v hribe?

Tu vidim veliko šibkost sedanje generacije. V moji generaciji in še kakšni za njo smo imeli res ogromno stika z naravo. Zdaj pa je tega veliko manj. Kot otrok sem šel zjutraj ven, opoldne prišel samo na kosilo in potem spet ven do večera. Takrat smo bili stalno v stiku z naravo. Z gozdom in drevjem, s skalami, vodo. Gibanje v naravi nam je bilo nekaj normalnega, vsakdanjega. Zdaj je precej drugače. Pred nekaj leti je imela Matica zaključek plezalne šole in sem dobil enega od tečajnikov, da sva skupaj plezala. Mislim, da sva šla v Severni raz Male Mojstrovke. In me je presenetilo, ker je poba sicer plezal res odlično, ampak kaj je bilo potem, ko sva prišla na vrh! Tam je malo skrotja, po katerem se spustiš dol na Vršič, in tam je imel težave! Ne gor, ko je bilo res treba plezati, ampak tam, kjer je bila samo hoja! Malo

po grušču sicer, ampak od njega nič! Minus ena! (smeh) In ravno to je to. Nimajo več tega naravnega gibanja v sebi. Mi smo se podili po gmajni in je bilo to v nas. Zdaj mladi sicer res plezajo kot pajki, ampak dostopi, ki so enke, dvojke, trojke, jim povzročajo težave. Pa saj razumem. Začel je plezati v telovadnici. Pripelje se tja, da plezalko gor in stopi na blazino pod steno. Nič na kamen, da bi se mu kaj noga zvila. Potem brez težav prepleza steno in se spusti po vrvi nazaj dol. Ampak ko pride do drugega dela, v naravo, je pa problem. Ta prestop iz prostega plezanja, iz telovadnice v velike stene zna biti težaven.

Verjetno bi morali že v šolah dajati več poudarka gibanju v naravi?

Delno je to tudi naloga šole, ampak mislim, da še bolj staršev. Oni bi pravzaprav morali otroka vpeljati v to. Na smučarski šoli, kjer učim, takoj vidim, kateri otrok je gibalno izobražen. Pomeni, da zna teči, hoditi, skočiti, se prepogniti, loviti ravnotežje ipd. Takšne gibalne izobraženosti ni več dovolj. Malo zaradi sedenja

Tri Cine

✉ Andrej Štremfelj

pred računalniki, pa tudi v šoli je zdaj tega veliko manj. Saj sem tudi sam nekaj časa učil telovadbo v šoli in videl. Veliko manj je stvari, ki so malo nevarnejše, recimo skoki, drog, bradlja. Na fitnessu pa tudi ne moreš veliko doseči. Bogokletno, saj vem (smeh), ampak za moje pojme je to čista komerciala. Kjer koli v Sloveniji si lahko v petih, desetih minutah v naravi in vse, kar delaš na fitnessu, lahko narediš tudi v naravi. Tečeš, delaš sklece, se obesiš na vejo ... in si zunaj, v naravi.

Kot inštruktor pa nisi nikoli poskusil, da bi svoje znanje in izkušnje posredoval mladim?

Ob delu sem končal prvo stopnjo na Fakulteti za šport in takrat sem se znašel v dilemi, ali iti za učitelja telovadbe ali za strojevodjo. S petnajstimi leti sem namreč šel v Ljubljano, da bi postal strojevodja, potem sem pa začel plezati in je to propadlo. Ampak želja je ostala in takrat se je pojavila dilema. Potem pa v tem koncu ni bilo nobenega prostega mesta v osnovni šoli in sem šel za strojevodjo. Ni mi bilo žal, ker je lep poklic. Sem pa kasneje zraven tudi štiri leta učil telovadbo tu v domači šoli. Telovadnice nimajo in smo telovadili v malo večjem prostoru, kjer je nekaj orodja, zraven sem pa poskusil čim več stvari delati zunaj, če je bilo v redu vreme. Šli smo tu okrog na izlet, pa sproti naredili šprinte, skoke, premete, kar se je le dalo. Veliko sem tudi učil smučati, alpinistični in plezalski inštruktor pa nisem bil nikoli.

Znan si tudi po tem, da si veliko svojih vzponov soliral. Kakšen je občutek, ko kot solist prideš na vrh? Kdaj pogrešaš koga, s katerim bi lahko delil veselje ob uspehu?

Ne, jaz ne. Verjetno sem kar kakšni dve tretjini svojih vzponov v hribih opravil sam, torej mi to ustreza. Sem kar zadovoljen, če sem sam s sabo. Sicer daleč od tega, da mi je neprijetno, če sem s kom. Krasno je, ampak ni mi pa nič hudo, če sem sam. Lahko je torej eno ali drugo, oboje mi je ljubo. Seveda pa mi mora biti tisti, s katerim pridem gor, res tisti pravi prijatelj, tovariš. Razen če sem vodnik in nekoga peljem, ampak to je druga stvar.

Javnost (predvsem nealpinistična) v zadnjih časih dostikrat obtožuje alpiniste sebičnosti, ker se zavestno spuščajo v življenjsko nevarnost kljub

temu, da za seboj puščajo družine. Kako je tvoja družina sprejemala tvoje odhode v stene?

Vse stvari sem poskusil delati tako, da bi bila družina čim manj vpletena v to. Z alpinizmom sem začel, ko sem šel v Ljubljano, pri petnajstih letih, kot sem že rekel, da bi postal strojevodja. Potem sem pa zavil še k Matici in je bilo konec strojevodstva (smeh). Starši niso niti zares vedeli, s čim se ukvarjam, ker nisem pripovedoval. Kar so iz časopisov prebrali. Tudi kasneje, ko sem imel službo, niso vedeli, ali sem v službi ali sem v hribih. Vedno sem se poskusil izogibati temu, da bi rekel, grem plezat, ob sedmih bom pa doma. Ker vem iz izkušenj, da se hitro ušteješ. Tudi če si vzameš veliko rezerve, recimo pet ur več, kakor bi normalno potreboval, se včasih kaj zgodi in se zavleče na šest ur. In tista ura je verjetno res pasja, ko mora nekdo čakati.

Vidim, da imaš na polici postavljene svoje lesene skulpture. Lahko poveš kaj več o tem? O umetnosti?

Ko sem bil drugič na Makaluju, sva bila z Denom skupaj v šotoru in me je učil spoznavati resno glasbo. Takrat sem bil čisti nevednež (smeh), za glasbo se res nisem zanimal. In Den me je učil tako, da je zavrtel kakšno kaseto in mi kaj povedal. Opazoval sem ga tudi, ko je pisal, in na skrivaj kaj prebral. In ko je risal. Potem pa sem se enkrat vprašal, kaj imaš pa ti? Poglej, kako ima on bogato življenje! Ta trenutek lahko neha plezati in ima toliko stvari, da mu sploh ne bo dolgčas. Meni pa se je zdelo, da če neham plezati ... Pravzaprav sem vedel, da bom enkrat moral nehati, ker ekstremist ne moreš biti dolgo. Ampak zanimivo, mene je čustveno potešil samo ekstremizem. Zame so bili sprehodi in uživanje čisto nezanimivi (smeh). In sem razmišljal, kaj bo z mano. V službo hodim zaradi denarja, če neham plezati, pa nimam ničesar. Saj sploh ne morem nehati plezati! Vendar je, seveda, prišel tisti čas, ko sem začutil, da nisem več med najboljšimi, ni me pa zanimalo nič, kar je bilo nižje od najboljšega. Čutil sem, da je moja psiha naravnana na več, kot je še zmožno telo. In naenkrat sem se zavedel, da je to nevarno, ker bi lahko šel čez mejo. In sem nehal. Plezal sem še vedno,

Marjonove lesene skulpture

✉ Vladimir Habjan

ampak ne vrhunsko in tudi na odprave nisem več hodil. In takrat sem spoznal, da imam že od nekdaj rad les in lahko tudi v njem uživam, v oblikovanju lesa. To so te moje figurice. Odkril sem, da mi je to v veselje. Seveda pa sem zraven odkril še, da so tudi sprehodi lepi (smeh). Saj v življenju se vse stvari prej ali slej postavijo na mesto.

Pred nekaj leti si v intervjuju opisoval, kako doživljaš alpinizem, težave, adrenalin in omenil soočanje s samim sabo. Te je to od nekdaj privlačilo oziroma te še vedno?

Seveda, to je tisto. Pravijo, da je to povsem fiziološka, adrenalinska odvisnost, ki se nabira skozi leta. Ko sem prenehal z ekstremnim alpinizmom, sem še vedno soliral smeri v Špiku in jih tudi še zmeraj. Kupil sem si motor in se vozil z njim, čeprav nikoli divje, ker ga ne obvladam. Zelo rad smučam in tudi kakšno steno presmučam. Pa tudi na pistah sem se rad hitro vozil, čisto na meji, vendar vedno kontrolirano. Nikoli nisem počel stvari, ki bi bile nekontrolirane. Nekje v meni je zavest, da če že počnem stvari, ki so tvegane, jih počnem samo toliko, kolikor vem, da zmorem. Vendar brez adrenalina pri meni skoraj ne gre. Danes počnem iste stvari in prav tako na robu kot pred dvajsetimi leti, le da je ta rob malo nižje. Ampak še vedno je rob in očitno me to privlači. Tudi na tak način se soočam sam s seboj. ○